

ORHAN KEMAL'İN SUÇLU VE SOKAKLARIN ÇOCUĞU ROMANLARINDAKİ SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK MODELİNİN İNCELENMESİ

Melike Orçin*

Özet

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın "toplumcu gerçekçi" geleneğine bağlı kalan Orhan Kemal'in, geliştirdiği akıcı ve samimi bir dil, diyalog ve şive taklitleriyle dolu yalın ve başarılı bir anlatım, öykü ve romanlarında hakim olan iyimserlik ve yöneldiği konular ve kahramanlar bakımından edebiyatımızda özgün bir yeri vardır. Adana'dan İstanbul'a uzanan edebi yaşantısında hayat verdiği kahramanlar daima toplumdaki dışlanan yahut görmezden gelinen ve hayat mücadelesi vermeye çalışan bireyler olmuştur. Toplumun çoğu zaman ihmal ettiği çocuklar da eserlerinde vermek istediği mesajın ana çizgilerini oluşturur. Bu çalışmada Kemal'in Suçlu ve Sokakların Çocuğu adlı romanlarındaki Cevdet karakterinin suça sürüklenmesi, çevresel ve bireysel risk faktörleri çerçevesinde ele alınacaktır. Birbirininin devamı niteliğinde olan bu iki roman incelenirken, hukuksal paradigma içerisinde teorik bilgilerden faydalanılarak analiz edilecektir. Çalışmanın yöntemi kuramsal bilgilerin elde edilmesi ve bunların yorumlanmasına dayanmaktadır. Çalışmanın sonuç kısmında ise ceza adalet sisteminin eleştirisi yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Suça sürüklenmiş çocuklar, çocuk adalet sistemi, suç teorileri hukuk, edebiyat

---

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 3. Sınıf Öğrencisi

ORHAN KEMAL'İN SUÇLU VE SOKAKLARIN ÇOCUĞU ROMANLARINDAKİ SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK MODELİNİN İNCELENMESİ

Orhan Kemal'in Romancılığı ve Sanat Anlayışı

Roman, toplumu etkilemesi bakımından, anlatma esasına bağlı türler arasında en başta gelir. Toplumdaki değişmelerden beslenen ve malzemesi insan olan roman, bağlı bulunduğu toplumun zaman içinde değişen sosyal yapısını, zevklerini, dünya görüşlerini ve eğilimlerini vermesi yanında; hayatı düzenleyen/yönlendiren/ufuk açan bir özelliğe sahiptir. (Gündüz, 2000:367) Roman insanlığın belleğidir. Yani insana/topluma dair anlatılanların bir tanıklığı içermesi, gerçeği farklı boyutlarda yeniden tasarlayarak sunması romancıyı önemsetmiştir, romanı da başat bir tür kılmıştır. (Andaç, 2011: 45) Cumhuriyet dönemine gelindiğinde- özellikle Köy Enstitülü yazarların da etkisiyle- dildeki sadeleşme, toplumsal konulara yönelme göze çarpar. Toplumcu gerçekçi Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Talip Apaydın, Kemal Tahir gibi yazarlar döneme damgasını vurur.

Öyküleri, romanlarında Anadolu insanının yaşamından kesitler yansıtmayı önceleyen Orhan Kemal'in (Mehmet Raşit Ögütçü) (1914-1970) yazınsal birikimi, Çukurova (Adana) gerçeğinden büyük kent (İstanbul) gerçeğine uzanan, tarihsel/ toplumsal bir süreci, yani toplumumuzun yaklaşık 70 yıllık bir dönemini kapsar. (Andaç, 2011: 103)

Onun roman türündeki eserleri 3 bölüme ayrılarak incelenmiştir. 1. Biyografya romanları sırası (Hayatının çetin koşullar altında geçen çocukluk ve ilköğretim yıllarını Baba Evi, Avare Yıllar gibi romanları) 2. Adana'da toprak ve fabrika işçilerinin dünyası (Bereketli Topraklar Üzerinde, Vukuat Var, Hanımın Çiftliği, Eskicinin Oğulları, Kanlı Topraklar romanları) 3. İstanbul'da küçük insanların mahrum hayatları Onun üçüncü bölümdeki romanları, İstanbul kenar mahalleleri, fabrika çevreleri, gecekondu dolduran, Anadolu ve Rumeli'den kopup gelmiş, katlarını yitirmiş insanların yaşama savaşlarını, bu yoldaki kavgaları anlatıyor. (Bezirci, 1984: 115-118)

Serseri Milyoner, Devlet Kuşu, El Kızı vb çok sayıda romanının yanı sıra çalışmamın esasını oluşturan Suçlu ve Sokakların Çocuğu’da bu gruba dahildir.

Orhan Kemal’in romancı olarak yaratılarını ortaya koyduğu yıllar, iç kapitalizmin genişleme yolunda engel tanımadığı dönem içindedir. (Kurdakul, 2002: 159) Özellikle Adana yıllarında kapitalizmin sonucu olarak tarımda endüstrileşmeye, kırdan kente göçle beraber değişen yaşam koşullarına tanıklık eder. Bu dönemde yarattığı kahramanlar da, dönemle tam bir uyum içinde olan işçiler, büyük sermaye sahibi patronlar, ağalar, ırgatlar vb.dir. Orhan Kemal’in İstanbul’a gelişiyle birlikte roman konuları ve kahramanlarının kimlikleri de değişir ve artık büyük şehirlerdeki küçük insana yönelik başlar. Özellikle kahramanlarını tanıdığı insanlardan oluşturmayı yeğleyen Kemal, dilenci, çöpçü, ayyaş , memur, çocuk gibi farklı tabakalardan yaşamları sunmuştur.

Kişilerini yaşamın gerçekliğinden soyutlamadığı için karakterindeki toplumsal başat’ı belirlemede de ustalık kazanır Orhan Kemal. Yazarın başarısı onların yaşamın vazgeçilmez bir parçası, toplumun ortadan kaldırılamayacak bireyleri olarak kabul ettirebilmesidir. Romanlarında çocuklar, genç kızlar, toplumsal bozulmanın, sorumsuzluğun acı meyveleri görünüşündedir. (Kurdakul, 2002:160-161) Yani aslında dönemin kötü koşullarının insanı kötü yaptığını düşünmektedir. Orhan Kemal’in edebiyatımızda özgün bir yer edinmesinin sebeplerinden biri de romanlarında hakim olan iyimserliktir:

“Toplumda gadra uğramış insanların –sosyal bakımdan-iyimserliğe ihtiyaçları var. Gerçekten işbunula da bitmez. Çünkü iyimserlik uydurma bir şey değildir. . O, yaşamının içinde, insanların tabiatlarında vardır. Bunu hiç dikkate almadan uydurmaya çalışan yazarlara ben hak vermiyorum. Yazarın bir amacı olmalı. Bu amaç, halkın yararına dönük olmalı derim.” (Bezirci, 1984: 51)

Kemal’i diğer yazarlardan farklı kılan özelliklerinden birisi de şüphesiz *şive taklididir*. Daima tanıdığı, bildiği insanı yazmaya özen gösteren yazar, karakterlerini bizzat anlatmak yerine onları canlı diyaloglarla ve gerektiğinde şivelere de başvurarak okuyucuyla buluşturmuştur. Bu şekilde okuyucu sıkmadan, ‘kolay okunabilme’ özelliğini kazanmıştır. Gözlemci gerçekçi bir bakışı önceleyen Orhan Kemal, insan-toplum gerçeğine sorunlar/çelişkiler ekseninde bakar. Ele alıp işlediği insan gerçekliğinde temel öge, ülkenin toplumsal dönüşüm değişim sürecinde ortaya çıkan sorunlardır. Toplumsal yaşamdaki altüst oluş sürecini yazıya aktarırken, daha iyi bir yaşam özlemini de dile getirmeyi önclemiştir. (Andaç, 2011: 108) Orhan Kemal, kişilerle olaylarla ilişkisini zorunlu gördüğü yerde çevre özelliklerini yansıtırken, ortam

çizimlerini uzun betimlemelerle donatmayı sevmez pek. *Yalın tümce* beğenisini koruyarak, en plastik sözcükleri seçmeye özen göstererek, yer yer şiirsel öğelere başvurarak yapar bunu. Özellikle yakın çevreyi, sokağı, fabrikayı, evi, kahveyi, odayı, mutfağı kesin çizgilerle sergilerken kişilerinin yaşamlarındaki yerlerinin belirmesine çalışır. Orhan Kemal, karakter ile çevre arasındaki diyalektik ilişkinin belirlenmesine özen gösterir. (Kurdakul, 2002: 162) Sonuç olarak toplumcu gerçekçi geleneğe sadık kalan Orhan Kemal, gerek geliştirdiği üslup gerekse yöneldiği konularla günümüzde de edebi önemini korumaktadır.

Suçluluk Teorileri ve Sosyolojik Teoriler

Çalışma kapsamında suçu çok boyutlu olarak inceleyen sosyolojik teorilere kısaca değinilecektir. Sosyolojik teoriler, sosyal yapı ve sosyal etkileşim teorileri olarak ikiye ayrılır.

Sosyal yapı teorileri; yapısalcı fonksiyonalist, gerilim, kültürel sapma (alt kültür) ve sosyal disorganizasyon (sosyal düzensizlik) teorileri sosyal yapı teorileri içerisinde yer almaktadır. Yapısalcı fonksiyonalist teori, Emile Durkheim'in teorisine dayanmaktadır. Durkheim, suç olgusunu açıklarken mevcut normların yıpranması, yaygın bir şekilde çığnemesi sonucu standartların ve değerlerin kaybolmasını ifade eden anomi kavramını kullanır. Kurlsızlık (anomi) toplumun her kesiminde egemen olduğu ölçüde suçluluk da yaygınlaşır. (Bal, 2004: 9) Gerilim teorisi ise, Amerikalı sosyolog Robert Merton'un, Durkheim'in oluşturduğu anomi kavramını sapkın davranışlara uygulamasına dayanmaktadır. Ona göre, sapkın davranışlar toplumsal sistemin dengesinin bozulması sonucu oluşan davranışlardır. (Bal, 2004: 9). Gerilim teorisine göre, insanlar yasalara uyarlar; fakat büyük baskılar altında suça başvururlar. Merton, sosyal yapıda kopma yaşayan bireyin, beklenti, hedef ve ihtiyaçlarına ulaşmak için suç işlediğini düşünmektedir.

Alt kültürel teoriler, suçlu davranışın ortaya çıkmasında alt kültürün etkili olduğuna vurgu yapmaktadır. Alt kültür grupları, savunma, destek ve karşılıklı ihtiyaçlar nedeniyle birarada bulunan, benzer fikirleri ve değerleri paylaşan, zihinsel yapıları benzer bireylerden oluşur. Göçmen gruplar, etnik gruplar veya toplumdan izole edilmiş belli bölgelerde yaşamak zorunda kalan yoksul, marjinal kesimler alt kültür grubu olarak tanımlanabilir. (Bal, 2004: 11) Alt kültürel grup içerisindeki birey, bu grubun rollerini örnek alarak, gruba aidiyet duygusunu bu açıdan gidermeye çalışır. Suçlu veya anti-sosyal davranış kalıbını öğrenerek, bunun doğal ve meşru birşey olduğunu varsayar. (Akıncı, 2010: 166)

Sosyal disorganizasyon teorileri ise, suçlu davranışın oluşumunda çevrenin etkisi üzerinde durmaktadır. Bu teoriler ABD’de Chicago Üniversitesinde bir grup sosyolog (Ezra Park, Ernest Burgess gibi) tarafından geliştirildi. Göç, artan nüfus, gelir dağılımındaki eşitsizlik, suçlu değerlerini güçlendiriyordu. (Bal, 2004: 14) Çocuk suçluluğuna süreklilik kazandıran ve böylece daha yüksek suç oranlarına neden olan, çeteleri cesaretlendiren ve çocuklar üzerinde kontrol kaybına yol açan çevresel bozulma ve bunun sonucunda ortaya çıkan sosyal düzensizliktir. (Ayan, 2011: 21)

Sosyal etkileşim/öğrenme teorileri ise, bireyin içinde bulunduğu sosyal yapıda suçlu davranışı öğrendiğini ve bunu alışkanlık haline getirdiğini varsaymaktadır. Toplumla etkileşim halindeki birey öğrenme süreciyle bu olumsuz davranışları kazanmaktadır. (Bal, 2004:18) Sosyal öğrenme teorileri başlığı altında; taklit, sosyal kontrol ve sosyal tepki teorileri ele alınacaktır. Bu teorilerden ilki, taklit teorisidir. İlk sosyal öğrenme teorisi, 19. yüzyıl sonlarında Gabriel Tarde’ın taklit teorisine dayanır. Tarde’a göre suç sosyaldir. Bir suçlu, suç işleyerek, kısmen başka suçluları taklit etmiş, kısmen de başka türlü taklitler olan eğitiminin, sınıfının ve milliyetinin içgüdüleri ile davranmış olur. (Ayan, 2011: 28) Teori, suçun suçlu faaliyetle ilgili normların, değerlerin ve davranışların öğrenilmesinin bir ürünü olduğu tezine dayanır. (Bal, 2004: 17-18)

Sosyal kontrol teorilerine göre, çocuk suçluluğu kontrol mekanizmalarının yokluğunda ya da çalışmaması durumunda ortaya çıkan eksikliğin bir sonucudur. Sosyal kontrol değişkenleri aile, okul ve dini etkinlikler gibi temel sosyal kurumlara bağlanmaları içerir. Bu teoriler genel olarak, zayıf kişilik yapısı ve zayıf sosyal kontrol faktörlerinin sosyalizasyon tecrübeleri ve mevcut sosyal konum vasıtasıyla çocuk suçluluğuna katkıda bulunduğu belirtilir. (Ayan, 2011: 30)

Suçun sosyal etkileşim içerisinde, bireyin bir tepkisi olarak ortaya çıktığını savunan sosyal tepki teorileri ise, kendi içerisinde sembolik etkileşim ve etiketleme teorileri olarak ayrılmaktadır. Matza tarafından ileri sürülen nötrleştirme/sürüklenme teorisine göre, çocuklar ruhsal durumlarına, duygularına ve konumlarına göre suçun içine sürüklenir ya da suçun dışında kalır. Bir suçu işleme kararında önemli olan faktörlerden biri, çocuğun davranışıyla ilgili ahlaki kınamayı nötrleştirme ve makul gösterebilme yeteneğidir. (Ayan, 2011: 33) Sosyal tepki teorilerinden diğeri de, etiketleme teorisidir. Çocuk suçluluğunun tekrarlanmasında başlıca faktör, bir suçlu olarak resmen etiketlenmiş olma gerçeğidir. Suçlunun kendi hakkındaki suçlu imajı, suç eyleminden önce değil, suç eyleminden sonra ortaya çıkar. (Ayan, 2011: 35) Etiketleme teorisyenlerine göre, kişinin suçlu olarak etiketlenmesi iki sonucu ortaya

çıkartır. Bu etiket, sapmışın yasal dünya ile temasını etkin bir şekilde sınırlar, böylece onun yasalara uymayanlarla ilişkisi artar ve sapmışa yansıtılan algı onun kendini kavramlaştırmasını değiştirebilir. Yasayı bir defa ihlal edenler mahkemeye çıkarıldıkları zaman kendilerini suçlu olarak algılamaya başlarlar. (Bal, 2004: 21)

Suçta Sürüklenen Çocuk ve Çocuk Adalet Sistemi

Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde suçta sürüklenen çocuk şu şekilde tanımlanır. Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir. (ÇKK, 2005)

Çocuk adalet sistemi, çocukların korunması ve iyileştirilmesi amacını öne çıkaran adalet sistemidir ve mevzuat, insan gücü, sunulan hizmetler açısından kendine özgü bir anlayışa sahiptir. Çocuk adalet sisteminin cezaya odaklanmaması, çocuğu çevresi içinde ele alan bir yapılmaya sahip olması, çocuğun yüksek yararını temel alması ve çocukları, yer alış biçimi konusunda (suçta sürüklenen, mağdur veya tanık olduğuna bakmaksızın) ayırım yapmaksızın korumaya odaklanması gerekir. Bu adalet sisteminde fiil değil, çocuk öne çıkmalı ve sistem cezalandırıcı değil, onarıcı olmalıdır. (Aydın, 2013: 52) Aydın'a göre (2013: 52-53), çocuk adalet sisteminde asgari olarak bulunması gereken unsurlar şu şekilde sıralandırılabilir: uzmanların varlığı, hızlı ve etkin bir yargılama yapılması, çocuğa özgü karar mekanizmalarının bulunması, yargılamanın tüm aşamalarının çocuğa özgü olması, çocuğun durumunun karar sonrasında da takip edilmesi gerekmektedir.

Çocuk hukuku, çocuğun haklarına ilişkin hakları açıklar, yorumlar, boşlukları gidermeye yönelik öneriler getirir ve aksayan yönlerine ilişkin eleştirilerde bulunur. Bu kurullarla çocuk, saygınlığı, özgürlüğü, özgünlüğü ve gelişme gereksinimi dikkate alınarak özel olarak korunur. Çocuk hakları ise, çocuk hukukunu ilgilendiren kurullar tarafından düzenlenmiş, yargı organlarıncı gerçekleştirilen koruma yollarına kavuşturulmuş haklardan oluşur. Bu haklar, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımlardan korunmasını ve gelişmesini sağlarlar. (Akyüz, 2010: 3)

ÇKK'da çocuklar hakkında alınacak tedbirler eğitim, bakım, sağlık ve barınma, tehlike altında olmadığı tespit edilen çocuk ve bunların sorumlusu olduğu kişilere yönelik tedbirler olmak üzere 6 ayrı maddede sıralanmıştır. (Aydın, 2009: 172) ÇKK'nın çocuğa yaklaşımı, çocuğu suç işleyen bir suçlu olarak görmeyip onun suçta

sürüklendiğini kabul ederek bir anlamda fail çocuğu da suçun mağduru konumunda kabul eder. Bunun doğal sonucu olarak da suça sürüklenen çocuğun cezalandırılmasını değil, korunmasını temel amaç olarak kabul eder. ÇKK, suça sürüklenen çocuklar hakkında tutuklama gibi özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulmasını ilke olarak benimsemiştir. (Ayдын, 2009: 165)

Çocukların, suça yönelmelerini engellemenin en önemli adımı, şüphesiz risk faktörlerini azaltmaktır. Bu açıdan, koruyucu tedbirler olarak, devlet, ilgili kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve ailelerin işbirliği yapması ve çocukların tehlikeli ortamlardan uzak tutulması gerekmektedir. Kanunla ihtilaf halindeki çocukların yeniden kazanılmasında cezaevinde tutulma uygulaması yerine, sivil rehabilitasyon kurumlarını hayata geçirip, bu yönde iyileştirmeye gidilerek gerekli altyapının oluşturulması zorunludur. (Kırdök, 1998: 70) Çocukların ‘cezaevi’ adı altında farklı kurumlarda toplumsallaşması mümkün değildir. Bu ortamlar, çocuğun suç işleyen diğer akrabaları ya da büyük çocuklar tarafından yönlendirilip, onların tekrar suçlu davranışa başvurmalarına neden olabilir. Çocukların, cezaevi ortamını çağrıştırmayan, daha çok eğitsel-kültürel bir ortamı yansıtan yerlerde barındırılmaları daha uygun görülebilir.

Suçlu ve Sokakların Çocuğu Romanlarının Analizi

Bu başlık altında birbirinin devamı niteliğinde olan Suçlu (1957) ve Sokakların Çocuğu (1963) romanlarının özeti yapılarak bireysel ve çevresel risk faktörleri üzerinde kısaca durulacaktır.

13 yaşındaki Cevdet’in hayatı, annesinin ölümü üzerine evin genç hizmetçisi Şehnaz’ın babasıyla evlenmesiyle oldukça değişmiş, içine kapanık bir biri olmuştur. Cevdet, annesinin ölümüne yol açtığına inandığı ve tek sorumlu olarak gördüğü için babasına öfkeli.

“Annesinin suratına yemek sahanlarını fırlatmasa, gece yarılarında eve körkütük sarhoş geldikçe küçük bahanelerle annesinin saçlarını desteleyip yerden yere çalmasaydı, annesi genç yaşta ne diye ölsündü? Ölmez, onu annesiz bırakmaz, babası da hizmetçiyi evde hanım yapmazdı. Demek suç babasıdaydı.” (Kemal, 2008: 7)

“...Kesmiyorsun değil mi? İnat çakı, kesme bakalım. Küçüğüm diye kesmediğini bilmiyor muyum? Babamın elinde olsan korkar, keserdin.....Ben babamı sevmiyorum....O annemi hep dövüyor. Anneçğim hasta. Ölüverirse ya?” (Kemal, 2007: 5)

Babası ise oğlunun karısıyla arasında sorun olmasından endişeli bir şekilde oğlu ve karısı arasında gelgitler yaşamakta, ancak her defasında oğlunu ihmal etmektedir. Üvey annenin doldurmasına gelip Cevdet'i ilkokulu bile bitirmeden okuldan aldırması, boynuna işporta takılarak tüm gün sokaklarda çalışmasına göz yummuştur.

Bireysel faktörler arasında sayılan yaş ve cinsiyet Cevdet'in gelişimi ve suça sürüklenme sürecinde etkisi büyüktür. İçinde bulunduğu ailevi şartlara ergenlik döneminin kırılma etkileri de eklendiğinde durum çok ciddi noktalara ulaşır. Bu dönemde ergende meydana gelen bedensel, cinsel, duygusal ve sosyal gelişmelerin yarattığı farklılaşmaya ve ergenin ailesi, akranları ve okulu ve çevresindeki diğer kişilerle ilgili beklentilerine bağlı olarak, kişiliğindeki değişimlere entegre etmede verdiği mücadelenin kaçınılmaz sonucudur. (Ayan, 2011: 102)

Çocuğun suça yönelmesindeki çevresel risk faktörlerinden en temeli ailedir. Parçalanmış aile, anne/babanın yokluğu ya da her ikisinin olmayışı, ebeveynlerin tutarsız, olumsuz tutumları, çocuğun istenmemesi gibi çok sayıda faktör bu başlık altında toplanabilir. (Tekin, 2011: 35) Cevdet'in annesini kaybetmesi, onun yerine geçen üvey annesi, babasının ona zaman zaman şiddet uygulaması, evde istenmeyen biri ilan edilmesi, sonraları babasını da kaybetmesi gibi çok sayıda faktör Tekin'in cümlelerini kanıtlar niteliktedir.

Çevresel risk faktörlerinden olan okul ise önemli bir faktördür. Cevdet'in okuldan alınıp sokaklarda çalışmasıyla ailesinin denetiminden uzaklaşması, görece ekonomik bağımsızlığa kavuşması, semtin okula giden diğer çocuklarıyla arasının açılmasına sebep olmuştur. Ayrıca sokaklar bir çocuğun çalışma ortamı bakımından da son derece tehlikeli ve suç ortamının üretildiği yerlerdir.

Cevdet okulu bıraktıktan sonra, hırsız polis kitapçıları, kovboy dergileri ve filmleri onun vazgeçilmezi olmuştur. Kendi gerçekliğinde tutunacak bir dalının olmaması Cevdet'in bu kurguları içselleştirerek hayatının merkezine koymasına neden olmuştur. Bu hikayelerdeki kahramanlar gibi çabucak büyümek, güçlü olmak, Amerika'ya gitmek, kovboy olup haksızlarla dövüşerek kahraman ilan edilmek kolay gelmektedir. Kitle iletişim araçları ve basılı ürünler, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan diğer bir risk faktörüdür. Gerekli bakım, gözetim ve denetim altında olmayan Cevdet, hayal-gerçek ayırımını yapabilecek erişkinlikte değildir.

Cevdet'in arkadaş çevresine bakıldığında kendisi gibi işportacılık yapan Kosti'yi, Çingene kızı Cevriye'yi ve daha sonra da Hasan'ı görürüz. Akran grubu ve sosyal

çevre, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan risk faktörüdür. Gençlerin, ait olma ihtiyacı sosyal dışlanmaya karşı bir savunma olarak, kimlik arayışı içinde, bölgede var olan diğer adölesanlardan kendilerini koruma ve sosyal statü kazanmak gibi birçok sebepten dolayı çetelere katıldığı ve çocuk suçluların eylemlerini, yalnız olmaktan ziyade iki veya üç kişilik gruplar içinde gerçekleştirme eylemi eğiliminde olduğu belirtilir. (Ayan, 2011: 117)

Cevdet babasıyla dalga geçen mahallenin çocuklarıyla kavga edip karakola düşmüş, babası onu evden kovmuştur.

“Nedir senin elinden çektiğim ulan? Karakol nedir bilmezdim, senin yüzünden onu da öğrendim...” “Bu suratsızlıktan vazgeçmeyeceksen, defol evimden nereye gidersen git!” (Kemal, 2008: 145)

Evden kovulduktan sonra arkadaşı Kosti’de kalan Cevdet, babasının işyerine ait paralarını çaldığı iddiasıyla her yerde aranmaktadır. Gerçekte ise Şoför Adem, İhsan Efendi’nin paralarını çalar. Cevdet babasını hapishaneden kurtarmak için suçu üstüne alır ve Sübyan Koşuşu’na gönderilir. Cevdet koşuşta tanıştığı Hasan’dan hapishaneye dair teferruatları- sustalı, zola, fora gibi yeni yeni hapishane jargonlarını- öğrenir, kendi yasaları olan denetimin yetersiz olduğu bir koşuşta, hükümlü ve tutuklularla yaşamaya başlar. İçeride çocuklar rahatlıkla esrar, afyon çekmekte, sigara içmekte, kumar oynamaktadır. Hasan’ın suçsuzluğu anlaşılıp hapisten çıkınca, Cevdet’in davasına ücretsiz bakacak bir avukat bulur ve onu içeriden çıkarır. Ancak Cevdet dışarıya çıkınca babasının öldüğünü ve artık kimsesiz olduğunu öğrenir. Bir süre kalacak yer sorunu yaşayan Cevdet kafasına koyduğu gibi Cevriye ile Amerika’ya gitmek için yanlışlıkla Norveç vapuruna biner, kaçak çocuklar farkedilip en yakın karakola teslim edilir, buradan avukatın sayesinde kurtulur. Kısa süre sonra Sinema Soygunu kitabından esinlenip bir sinema gişesini soymaya kalkışan Cevdet tekrar hapishaneye girer. Hapishanedeki büyükler koşuşunda kalan Laz Maksut hakkındaki efsanelere inanarak onun gibi davranmaya başlar. Serüven kahramanları yerini daha karlı olan koşuş efeliğine, hapishane kabadayılığına bırakmıştır artık.

“ Çünkü Maksut da hapishaneciymiş...Cevdet kadarken adam vurup içeri düşmüş, önce çocuk koşuşu , sonra da yaşı büyüyünce büyükler koşuşu. Koşuşa daha adımını atarken, koşuşun efesine iki bıçak!...Cevdet de neden böyle yapmasın? Maksut’tan çok küçük şimdi ama, olsun. O da Maksut’un çocukluğunda yaptığı gibi, bulunduğu koşuşun efesi, kralı, Allah’ı olmalıydı.” (Kemal, 2007: 210-211)

Hapiste güç'ün her şey demek olduğunu, hırsızlığın en adi insan öldürmen ise en itibarlı suç sayıldığını anlayan Cevdet, Koğuşun efeliğini yapan Öküz Mehmet'i sustalı ile bıçaklayarak öldürür. Ardından Anadolu cezaevine sürgün edilir.

Sonuç

Teorik kısımda da değinildiği gibi, çocuğun suça sürüklenmesinde en temel risk faktörü ailedir. Cevdet de, sağlıklı bir aile ortamından uzak bir hayat sürerken ergenlik döneminin ve okuduğu serüven kitaplarının etkisiyle zihninde geniş bir hayal dünyası yaratmıştır. Amerika'ya gidip Aslan Tomson olacak, onun gibi haksızlıklarla çarpışacak hatta bu yolda çeşitli küçük suçlar da işleyecektir. Ancak kendince haklı ve meşru gördüğü bu suçlar, aslında daha büyük haksızlıkları önlemek adınadır. Hapse girip hırsızlığı üzerine aldıktan sonra öncelikle çevresinde “suçlu” pozisyonunu almıştır. En yakın arkadaşı Kostı bile ondan şüphelenmiştir. Cevdet her ne kadar suçsuz olsa da burada kendisi de “suçlu psikolojisi”ne bürünmüş, hapis koşullarını daha bu evrede tüm çıplaklığıyla görmüş, güce kavuşabilmek için gerektiğinde şiddete ihtiyacı olduğunu anlamıştır. Etiketlenme teorisyenlerinin üzerinde durduğu gibi Cevdet, bir kere resmi olarak suçlu etiketine maruz bırakılarak kendisi de bunu içselleştirmiş, sonraki işlediği suçlara zemin hazırlamıştır. İkinci hapis deneyimi ile hapisanedeki koğuş efelerini örnek almış, sosyal öğrenme teorilerinden olan taklit teorisi devreye girmiştir. Alt kültür çevrelerinden biri olan, sosyal kontrollerin yetersiz olduğu koğuşta diğer suçları da öğrenerek koğuştaki bir arkadaşını bıçaklamış, zamanla “suç kariyeri” edinmiştir. Ayrıca romanın yazıldığı 60'lı yıllar da düşünüldüğünde ceza adalet sisteminde pek çok eksikliğin olduğu göze çarpmaktadır. Hapishane, çocukları topluma yeniden kazandıracığı yerde, kendisi başlı başına bir suç yuvasıdır. Çocukların böylesi bir çürüme merkezinde, yeterli korunma,bakım ve destek imkanlarından mahrum bir şekilde tek seçeneği suç olduğu için suç işlemektedir. Kendilerini sosyal ve eğitsel açıdan yönlendirecek sosyal hizmet uzmanlarının yokluğu da ciddi bir problemdir.

Görüldüğü gibi bir çocuğu suça sürükleyen risk faktörlerini ortadan kaldırmadıkça çocuk suçluluğu gün geçtikçe artacaktır. Bu noktada klişe bir tabirle aile, devlet ve sosyal hizmetlerin işbirliği önem taşımaktadır. Devletin çocuklara yönelik sosyal politikaları, çocukların değişen ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilecek derecede ve yeterlilikte, kapsayıcı, dönüştürücü ve ulaşılabilir olmalıdır.

Kaynakça

Akıncı, F.S. (2010) Kriminoloji. İstanbul: Beta Yayınları

Akyüz, E. (2010) Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması. Ankara: Pegem Akademi

Andaç, F. (2011) Romanda ve Öyküde Gerçeklik Arayışları Edebiyatın Yol Haritası. İstanbul : Varlık Yayınları

Ayan, S. (2011) Suçlu Kim? Türkiye’de Çocuk Suçluluğu. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Aydın, M. (27-29 Nisan 2009) Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Alternatif Yaptırımlar. Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Uluslararası Sempozyumu. Ankara: 163-182.

Aydın, M. (13-19 Eylül 2013) 3.Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali Çocuk(ça) Adalet? Tebliğler. İstanbul:51-66

Bal, H. (2004) Çocuk Suçluluğu Kavramlar-Kuramlar-Saha Çalışmaları. Isparta: Fakülte Kitabevi.

Bezirci, A. (1984) Orhan Kemal (Hayatı, Sanat Anlayışı, Hikayeleri, Romanları, Oyunları, Anıları). İstanbul:Tekin Yayınevi

Çocuk Koruma Kanunu (2005)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> (29.09.2013)

Gündüz, O. (2000) Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000 (ed.Dr. Ramazan Korkmaz) (367-454) İstanbul: Grafiker Yayınları

Kemal, O. (2007) Sokakların Çocuğu.İstanbul: Everest Yayınları

Kemal, O. (2008) Suçlu.İstanbul: Everest Yayınları

Kırdök, M. (1998) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. Çocuk Hakları içinde. İstanbul: Çiviyazıları, 61-70.

Kurdakul, Ş. (2002) Çağdaş Türk Edebiyatı 4 Cumhuriyet Dönemi 2. İstanbul:Evrensel Basım Yayın